

Европейски икономически и социален комитет

SOC/399
Семейна политика и
демографски промени

Брюксел, 4 май 2011 г.

СТАНОВИЩЕ

на специализирана секция „Заетост, социални въпроси и гражданство“
относно

„Ролята на семейната политика в процеса на демографски промени,
обмен на най-добри практики между държавите-членки“

Проучвателно становище

Главен докладчик: г-н **Buffetaut**

Главен съдокладчик: г-жа **Ouin**

С писмо от 15 ноември 2010 г. г-н Péter Györkös, посланик, се обърна към Европейския икономически и социален комитет, от името на унгарското председателство и в съответствие с член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз, с искане за изготвяне на проучвателно становище относно

„Ролята на семейната политика в процеса на демографски промени, обмен на най-добри практики между държавите-членки“.

На 7 декември 2010 г. Бюрото на Комитета възложи на специализирана секция „Заетост, социални въпроси и гражданство“ да подготви работата на Комитета по този въпрос (докладчик: г-н Buffetaut, съдокладчик: г-жа Ouin).

Предвид неотложното естество на работата, на 471-вата си пленарна сесия, проведена на 4 и 5 май 2011 г. (заседание от 4 май 2011 г.), Европейският икономически и социален комитет реши да определи г-н Stéphane Buffetaut за главен докладчик и г-жа Béatrice Ouin за главен съдокладчик, и прие настоящото становище със 183 гласа „за“, 3 гласа „против“ и 8 гласа „въздържал се“.

*

* *

1. Заключение и препоръки

- 1.1 В основата на семейните политики, провеждани в Европа, стоят различни концепции и съдържание, но една обща цел: подкрепа за семействата. По-общите национални и регионални политики, политиките за инвестиции и обучение, за жилищно настаняване и заетост могат да превърнат една или друга държава или на един или други регион в привлекателно място за семействата и да създадат подходяща за тях среда.
- 1.2 Извършеното съпоставяне на политиките е интересен подход, защото позволява да бъдат отличени добрите практики, но е безспорно, че, за да бъдат изцяло ефективни, предлагането на услуги и механизмите за подпомагане трябва да съответстват на очакванията на семействата, на родителите и бъдещите родители. Тези очаквания могат да варират от една страна в друга, в зависимост от националната култура, социалните навици и традициите. Ето защо публичните власти следва да избягват идеологемите, а да предлагат механизми, които реално дават възможност на хората да създадат семейство, а семейството да реши колко деца да има.

- 1.3 Въпреки че семейните политики не са от компетентността на Европейския съюз, той би могъл все пак да създава законодателни инструменти в области, които се отнасят до съвместяване на семейния и професионалния живот, в областта на равните професионални възможности между мъжете и жените, както и на закрилата и развитието на децата.
- 1.4 ЕС може също да играе полезна роля във връзка с информацията относно демографското положение и неговото развитие и обмена на добри практики между държавите-членки.
- 1.5 Днес редица инициативи и свързаното с тях финансиране се осъществяват под ръководството на Европейския съюз, а структурните фондове или Европейският социален фонд вече оказват и могат да продължат да оказват подкрепа за семейните политики.
- 1.6 Препоръчително би било да се интегрират по-добре всички тези инициативи и да се поставят под ръководството, или най-малко да бъдат координирани от орган, натоварен с разработване на обща политика и определяне на областите за действие и проучване. Ролята на ръководител и координатор в политически и управленски аспект би могла да бъде възложена на Европейската комисия, по-специално благодарение на Европейското сдружение за семейството, а в научен - на Eurofound.
- 1.7 Асоциациите, представляващи семействата, следва да бъдат приобщени към изготвянето на семейните политики или политиките, които оказват влияние върху семейството, както на равнище Европейски съюз, така и в държавите-членки.
- 1.8 Много политики, решението за които се взема на европейско равнище, имат пряко въздействие върху живота на семействата. Затова ЕИСК препоръчва семейният аспект да бъде включен във всички европейски политики, по-конкретно при извършване на оценки на въздействието, които вече са необходими за цялото европейското законодателство¹, и във всички оценки на съществуващите политики, които трябва да бъдат преразгледани.
- 1.9 Комитетът подкрепя твърдо идеята за превръщане на 2014 г. в Европейска година на семействата.

---

¹ Становище на ЕИСК относно „Укрепване на връзките между поколенията“, ОВ С 120 от 16.05.2008 г., стр. 66, параграф 4.8.

2. Въведение: преглед на настоящото демографско положение

- 2.1 Европейските семейства се намират в период на значителни промени: наблюдавано от няколко десетилетия намаляване на раждаемостта доста под прага на смяна на поколенията², увеличаване на възрастта, на която жените раждат първото си дете, увеличаване на броя на разделените семейства, на процента на самотните родители и на семействата без стабилни доходи, увеличаване продължителността на живота, увеличаване на броя на възрастните хора в състояние на зависимост, дължащо се най-вече на демографското наследство. Промените в развитието на семейната структура повдигат нови въпроси, които трябва да бъдат отчетени при разработването и координирането на семейните политики, а после и при прилагането им.
- 2.2 Изчезването на многобройното семейство и свиването му до семейна клетка, поради, наред с други фактори, урбанизацията и промените в начина на живот, беше съпътствано от по-индивидуалистични позиции, от появата на нови рискови социални групи и от по-често срещано социално изключване. Става въпрос за трайно безработните, за самотните родители, за бедните работещи и за децата в бедност или застрашени от бедност. За съжаление всички общества в Европа са засегнати от тези явления. Смята се, че 17% от европейските граждани живеят в бедност и социално изключване, което, разбира се, оказва последици върху семейните политики.
- 2.3 Въпреки че в целия Европейския съюз коефициентът на плодовитост е под прага на смяна на поколенията, различията се явни както по отношение на демографското положение на държавите-членки, на различните им региони, така и по отношение на политиките в подкрепа на семейството. Следва да се отбележи също, че в рамките на самите държави-членки демографската гъстота е много различна, като някои региони са много населени, а други обезлюдени, което поставя въпроса за териториалното устройство и за запазването на обществените услуги, включително тези, предназначени за семействата. Девизът на Европейския съюз „обединен в многообразието“ е изцяло приложим в случая. Застаряването на европейското население, т.е. увеличаването на дела на възрастните хора, се обяснява несъмнено в положителен аспект – увеличаване на продължителността на живота и на живота в добро здраве на възрастните хора. Но втората причина за това е с отрицателен знак: значителен спад на раждаемостта, което прави невъзможна смяната на поколенията.

---

²

Това, което специалистите по демография наричат „демографска зима“.

- 2.4 Нито една държава-членка не е достигнала прага на смяната на поколенията³, въпреки че две държави – Франция и Ирландия – са доста близо. Раждаемостта в САЩ почти покрива този праг, докато европейската е по-ниска от тези стойности с приблизително една четвърт.
- 2.5 Вътре в общата картина се наблюдават големи контрасти. Осемнадесет държави-членки имат положителен естествен прираст, тоест ражданията са повече от смъртните случаи, докато девет имат отрицателен естествен прираст, тоест броят на смъртните случаи е по-висок от този на ражданията (по възходящ ред: Португалия, Естония, Италия, Латвия, Литва, Унгария, Румъния, България, Германия).
- 2.6 Обръщането на тенденцията зависи основно от чувствително подобряване на тоталния коефициент на плодовитост (*total fertility rate*). Миграционните потоци също оказват влияние, но не са достатъчни за решаване на проблема, тъй като имигрантите не се установяват задължително там, където коефициентът на плодовитост е по-нисък, а и също остаряват. Освен това имиграцията включва провеждането на активни политики за интеграция с цел избягване на трудности при съжителството между общности, като в приемните страни със слаб демографски динамизъм тези трудности са още по-осезаеми.

3. Въздействието на кризата върху семействата

- 3.1 Икономическата криза доведе до редица последствия, които повлияха отрицателно върху условията на живот на определени семейства и затрудниха задоволяването на нуждите от подпомагане. Икономическото положение засегна на първо място заетостта и доходите на редица домакинства.
- 3.2 Тази криза и нестабилното състояние на публичните финанси в редица държави-членки могат да накарат правителствата да изменят или забавят въвеждането на някои разпоредби на семейните политики.
- 3.3 Повечето вътрешни политики на държавите засягат пряко семействата или оказват въздействие върху тях. Това се отнася до политиките за борба с изключването, политиките в областта на професионалното обучение, на жилищното настаняване, на обществения транспорт, на енергетика, на социалното подпомагане, на образованието, на заетостта и т.н. Това показва необходимостта от секторно проследяване на тези политики в светлината на въздействието им върху семействата (*family main-streaming*)⁴.

3

Този праг в Европейския съюз е 2,1 броя раждания на жена. Броят раждания 0,1 на жена се обяснява с това, че трябва да се компенсират последиците от значително по-големия брой родени момчета и от това, че някои момичета ще починат пред да достигнат детеродна възраст.

4

Становище на ЕИСК относно „Укрепване на връзките между поколенията“, ОВ С 120 от 16.05.2008 г., стр. 66, параграф 4.8.

4. **Различни видове политики, насочени към семействата**

- 4.1 Цялостната семейна политика включва данъчни мерки и семейни надбавки, действия за насърчаване на равните професионални възможности на мъжете и жените, услуги за настаняване и грижи за децата и лицата в зависимо положение, семейни права в пенсионно-осигурителните системи и възможността за съвместяване на семейния и професионалния живот: родителски отпуск, непълен работен ден. В целия Европейския съюз съществуват такива политики, въпреки че държавите-членки поставят акцент върху един или друг аспект или пък политиките са разработени по-скоро като социални, отколкото като семейни. Това многообразие не е изненадващо, защото традициите, потребностите, социалният и дори философският подход се различават от една страна в друга, както впрочем и очакванията на семействата.
- 4.2 Основанията зад тези политики също варират: понякога са от морален и граждански характер, в други случаи по-скоро от икономически или политически, или дори за насърчаване на раждаемостта. Независимо от основанията духовното, здравното и образователното благоденствие на децата е основополагащ елемент в семейната политика наред с грижата да се даде възможност на родителите да отгледат колкото деца искат и да съвместяват семейните си отговорности и професионалния и обществения живот.
- 4.3 В скандинавските страни е отделено специално внимание на равенството между бащите и майките както по отношение на професионалния им живот, така и в изпълнението на семейните задачи и още от 70-те години се прилагат социално насочени политики и политики за професионално обучение, позволяващи по-ефективно съвместяване на професионалния и на семейния живот, както и улесняващи връщането на работа след родителски отпуск. В основата на тези политики в Швеция са направените значителни реформи в областта на родителските отпуски, на обществените услуги, насочени към децата в ранна възраст, специалното данъчно облагане за семействата (премахване на съвместното облагане след 1971 г.) и семейно законодателство. Прилаганата семейна политика включва три направления: директно подпомагане на семействата, помощ за работещите родители под формата на платен отпуск за отглеждане на дете и поделяне на правата на платен отпуск за отглеждане на дете между бащата и майката. Резултатът от това е висока степен на заетост сред жените, по-активно участие на бащите в отглеждането на децата в ранна възраст, по-висок коефициент на плодовитост от средния за Европейския съюз и намаляване на бедността сред децата. Във Финландия през 1988 г. е въведена надбавка за отглеждане на децата вкъщи; през 1998 г. в Норвегия е създадена подобна надбавка, с която се признава трудът и се предоставят средства на родителите, които отглеждат децата си на пълен „работен“ ден.

- 4.4 В Нидерландия се акцентира върху развитие на системата на работата на непълнен работен ден, което дава възможност да се отдели повече време на отглеждането на децата. Възможността за работа на непълнен работен ден се използва повече откъдето и да било другаде от бащите. Въпреки това, ако 73,2% от мъжете работят на пълен работен ден, при жените този процент е само 45,9%. Деветнайсет процента от бащите използват възможността си да работят на непълнен ден с цел да отглеждат деца, което е много повече в сравнение с останалата част на Европа, като при майките този процент достига 41%. Тази законова възможност може да се използва до осемгодишна възраст на детето и е придружена от данъчно облекчение в размер на 704 евро месечно. Отпускът е равен на 26 пъти броя часове седмична работа, полага се на дете и е с натрупване. Поради тази причина услугите за отглеждане на дете могат да се използват на непълнен ден.
- 4.5 Във Франция семейната политика е с традиции и се характеризира с голяма стабилност и последователност, независимо от управляващото политическо мнозинство, и с комбинация от финансови надбавки, справедлив данъчен режим за семействата, разпоредби в областта на пенсионните схеми, трудовото право, даващи възможност за специални платени отпуски, услуги за отглеждане на деца от 0-3 години и безплатна детска градина след тригодишна възраст. Значимостта ѝ се определя и от това, че тя се прилага както от държавата, така и от департаментите и градовете, независимо от политическите тенденции. Департаментите и градовете допълват националната политика чрез редица семейни политики на местно равнище, насочени към системите за отглеждане или подпомагане на семействата. Целта на семейните надбавки е да компенсират разходите, поемани от семейството за всяко дете, и да поощряват многодетните семейства. Съгласно принципа за универсалност те не са обвързани с условия за доходите. Те са предназначени за детето и това е, което отличава една семейна от една социална политика. В резултат на това Франция е една от европейските страни с най-висок процент на заетост сред жените и най-висок коефициент на плодовитост. Въпросът със свободния избор относно начина на отглеждане е съществен във френската семейна политика, но за да има свободен избор, трябва преди всичко да има възможност за избор, т.е. достатъчно предлагане на системи за отглеждане на децата.
- 4.6 В Обединеното кралство политиките са ефективно насочени повече към борбата с бедността на семействата и децата и по принцип е прието, че държавата не следва да се меси в индивидуалния избор на живот. Тези политики се вписват в контекст, в който гъвкавостта на пазара на труда позволява на майките лесно да намерят отново работа и да се отговори на много разнообразните очаквания на семействата. Коефициентът на плодовитост сред жените, отдадени в по-голяма степен на семейния живот, е приблизително два пъти по-висок от този на жените, участващи активно в професионалния живот.

- 4.7 Германия, която се намира в критично демографско положение, лансира от няколко години амбициозна политика, която да даде възможност за съвместяване на професионалния и семейния живот в практически, но също и в духовен аспект, защото не беше добре прието да се работи, докато се гледат деца. Бяха въведени разработени системи за гледане на деца, с по-адаптирано работно време, както и четиринадесетмесечен отпуск за отглеждане на дете, платен в размер на две трети от заплатата. Тези мерки бяха съпътствани от специални помощи, насочени към борбата с бедността сред децата, осигурявайки допълнителни доходи.
- 4.8 Във всички случаи проведените проучвания показват ясно, че високият процент на заетост сред жените често се придружава от висок или относително висок коефициент на плодовитост, когато са налице възможности за съвместяване на професионалния и на семейния живот. Сякаш след периода на демографски преход, който се характеризира със спад на броя на децата на жена, когато процентите на смъртност – детска, детско-юношеска и родилна – са значително понижени и е налице здравна култура, както и възможността да се избира моментът на ражданията, следпреходният период се характеризира с професионална активност на двамата родители извън дома. При все това процентът на заетост на пълен работен ден при бащите продължава да бъде по-висок от този при майките, особено когато достъпът до услуги и платен отпуск за отглеждане на дете са недостатъчни.

5. **Различни сценарии**

- 5.1 Предвид настоящото демографско положение на Европейския съюз е изключително важно да бъде определено въздействието на провежданите политики върху равнищата на плодовитост. Възможни са редица сценарии с оглед на демографското развитие.
- 5.2 При първия сценарий се предвижда развитие, което съответства на наблюдаваните в настоящия момент тенденции. Европейският съюз запазва положението, в което коефициентът на плодовитост е под прага на смяна на поколенията и което се различава от една държава-членка спрямо друга, като се наблюдава леко увеличение на населението, поради инерцията, характерна за демографската логика. При все това увеличението ще се стопи в резултат на по-високата продължителност на живот на възрастните хора и положителния миграционен баланс. При тази хипотеза ЕС ще е изправен пред ситуация на силно застаряване на населението, въпреки приноса на миграцията, („структурен“ ефект), сериозно нарастване на броя на възрастните хора, наричано „увеличаването на населението в напреднала възраст“ („тенденция“) и възможно намаляване на активното население, въпреки вероятното увеличаване на пенсионната възраст. В приблизително половината от страните на ЕС ще се наблюдава намаляване на населението.

- 5.3 Това положение ще задълбочи демографските неравенства между държавите-членки и ще постави под въпрос сближаването в Европейския съюз, тъй като прилаганите политики и исканията на населението в различните страни ще бъдат много различни заради демографските им особености.
- 5.4 При сценария „катастрофа“ демографската зима ще се задълбочава, броят на ражданията ще е значително по-малък от този на смъртните случаи! При тази хипотеза ще се натрупат много сериозно застаряване заради много ниска раждаемост, наполовина под прага на обикновената смяна на поколенията, равнище на плодовитост, което вече може да бъде констатирано в някои региони на Европейския съюз, и може би застаряване, дължащо се на увеличената продължителност на живота над 65 г. Това много застаряло общество може би няма да има средствата, за да осигури финансирането на доходите и необходимите здравни грижи на възрастните хора.
- 5.5 Тези два елемента от сценария „катастрофа“ биха довели до емиграция на младите специалисти, които ще предпочетат да напуснат застаряващия Европейския съюз в полза на по-предприемчиви страни и, тъй като имиграцията показва тенденция към намаляване, Европа ще става все по-малко привлекателна, защото няма да бъде достатъчно динамична, ще бъде по-бедна и изправена пред големи трудности, свързани с бюджета и баланса на социалните фондове.
- 5.6 Резултат от подобно развитие на ситуацията е, че Европейският съюз ще представлява една много небалансирана възрастова пирамида, в която преобладават възрастните хора, а активното население е силно намаляващо и много застаряващо.
- 5.7 И накрая един по-весел сценарий, при който се наблюдава демографско обновление, тоест „демографска пролет“. При тази хипотеза коефициентът на плодовитост се покачва и се доближава до коефициента на обикновена смяна на поколенията. Увеличеният брой раждания стимулира редица икономически сектори. След това активното население, което е намалявало, започва отново да нараства и преминава в следващото поколение. Този демографски динамизъм се изразява в икономически динамизъм, което допринася за финансиране на системите за социална защита. Европейският съюз отново става привлекателен за собствените си граждани, които вече не са изкушавани да емигрират, както и за по-добре образовани имигранти.
- 5.8 Разбира се, тези сценарии не са прогнози, а обикновени хипотези, които дават възможност за разработване на адаптирани политики, за оздравяване на настоящото положение и избягване на най-лошото.
6. **Политиките в подкрепа на семейството обясняват ли различията по отношение на раждаемостта?**

6.1 Всички държави-членки провеждат пакет от политики, които заедно формират семейна политика, независимо дали се нарича така или не⁵. С водените политики се преследват различни цели:

- намаляване на бедността и запазване равнището на доходите на семействата;
- подпомагане на децата в ранна възраст и развитието на детето;
- насърчаване на съчетаването на професионалния и семейния живот;
- отговор на изискването за равенство между половете;
- предоставяне на възможност за родителите или бъдещите родители да имат толкова деца колкото желаят и когато го желаят, като по този начин се увеличава процентът на раждаемост.

6.2 Ако целта е да се подредят страните според провежданите политики и да определят категории, би могло да се каже, че съществуват:

- страни със слаба семейна политика и с процент на раждаемост под средния за Европа;
- страни с неадаптирана към потребностите на семействата семейна политика и с процент на раждаемост под средния за Европа;
- страни, в които усилията по отношение на семействата спрямо БВП са по-малки или равни на средните в ЕС, но където, въпреки това раждаемостта е по-висока от средната;
- страни със силна семейна политика и раждаемост над средната за Европейския съюз⁶.

Видно е, че водените политики оказват въздействие върху раждаемостта, която варира в зависимост от факторите в основата на тези политики.

---

⁵ Становище на ЕИСК относно „Семейство и демографско развитие“, ОВ С 161 от 13.07.07, стр. 66, параграф 7.

⁶ „Съобщение до групата за размисъл относно бъдещето на Европейския съюз (председателствана от г-н Felipe Gonzales)“
– Gérard-François Dumont, „UE Prospective démographique“ (ЕС демографско проучване) – <http://www.diploweb.com/UE-Prospective-demographique.html>

6.3 Съпоставянето на семейните политики е интересен подход, защото позволява да бъдат отличени добрите практики, но е безспорно, че за да бъдат изцяло ефективни, предлагането на услуги и механизмите за подпомагане, по-специално финансови и/или данъчни, трябва да съответстват на очакванията на семействата, на родителите и бъдещите родители. Тези очаквания могат да варират от една страна в друга, в зависимост от националната култура, социалните навици и традициите. Ето защо публичните власти следва да избягват идеологемите, а да предлагат механизми, които реално дават възможност на хората да създадат семейство, а семейството да реши колко деца да има. Тези механизми трябва да бъдат адаптирани и към различния вид населеност на териториите. На базата на тези констатации и въз основа на различията е възможно да се разработи система за информация и обмен на най-добри практики. Истината е, че намесата на публичните власти е напълно оправдана, защото семейството, в което се създава човешкият капитал⁷, е фундаментът на всяка обществена структура. По време на кризата стана ясно, че семейството често е изпълнявало ролята на социален буфер.

7. Ключови фактори за успеха на политиките в областта на семейството

7.1 Въпреки че политиките в подкрепата на семейството са различни, успехът им се дължи на няколко общи елемента:

- въвеждането на мерки, които позволяват съчетаване на професионалния и на семейния живот (качествени структури за отглеждане на децата, по-специално обществени структури за отглеждане на малки деца, мерки за подкрепа на семействата, които приемат и се грижат за лица в зависимо състояние, гъвкавост в организацията на работата, специални отпуски), като се знае, че тези разпоредби трябва да бъдат съобразени с националните условия и да отговарят на очакванията на бащите и майките, както и на потребностите и емоционалното, психологическото и физическото развитие на детето;
- предотвратяване и борба с бедността сред семействата;
- последователност и устойчивост на провежданите политики, независимо от политическите партии на власт, и универсалност на политиките. Те се ръководят от интереса на детето, независимо от доходите на семейството. Непрекъснатият характер на тези политики е фактор от изключително значение, защото семеен проект се изгражда в дългосрочен план. Адаптираната и трайна семейна политика е фактор за устойчиво развитие;

⁷

Становище на ЕИСК относно „Семейство и демографско развитие“, ОВ С 161 от 13.07.2007 г., стр. 66, параграф 6.4 и становище относно „Укрепване на връзките между поколенията“, ОВ С 120 от 16.05.2008 г., стр. 66, параграф 3.11.

- признаване на семейството и на неговата роля, както и на семейния успех. В съвременното общество успехът се възприема най-вече като индивидуален и професионален, съществуват обаче други форми на личен успех, тоест, насочени към другите и общото благо, сред които семейният успех, асоциативният или културният успех, на които следва да бъде отделено повече внимание, по-специално в средствата за масова комуникация⁸ и националните образователни системи;
- отчитане на специалното положение на многодетните семейства.

7.2 Редом до семейната политика *stricto sensu*, две политики се очертават като много важни: политиката за заетостта и политиката за жилищното настаняване⁹. Без работа и без жилище е трудно да се ангажираш в изграждането на семеен проект. За създаването на семейство трябва да е налице поне минимум доверие в бъдещето. Високата безработица сред младите хора или несигурните трудови договори могат да имат важни последици върху смяната на поколенията, защото, ако за отглеждането на децата е необходимо дълго време, подходящата възраст за раждане на дете е кратка. Причина поради която следва да бъде отделено внимание на положението на студентите и младите хора, които са родители или имат желание да станат родители.

7.3 Когато семейните политики се изпълняват в продължителен период и отговарят реално на очакванията на семействата, те имат благоприятни последици върху развитието на децата и родителите, хармонията в обществения живот и връщането към по-висок коефициент на плодовитост.

7.4 В скорошно допитване, проведено от Световното движение на майките сред 11 000 майки, се посочват много ясно техните искания, а именно:

- на първо място съвместяването на работата със семейния живот;
- второ, признаването от страна на обществото на важността на ролята им на майки;
- трето, необходимостта от повече време за грижи за децата.

---

⁸ Становище на ЕИСК относно „Семейство и демографско развитие“, ОВ С 161 от 13.07.2007 г., стр. 66, параграф 8.15 и становище относно „Укрепване на връзките между поколенията“, ОВ С 120 от 16.05.2008 г., стр. 66, параграф 3.13.

⁹ Становище на ЕИСК относно „Семейство и демографско развитие“, ОВ С 161 от 13.07.07, стр. 66, параграф 4.6.

- 7.5 Провеждането на подобно допитване сред бащите би било интересно, защото трите приоритета, които се очертават, могат да се отнасят и за тях и по-конкретно признаването на тяхната роля, което може само да ги ангажира да участват повече в семейния живот¹⁰. В тази връзка последните предложения за насърчаване на бащите да ползват родителски отпуск, дори да стане задължителен и платен отпускът по бащинство, са интересни, защото са част от необходимото осъвременяване на концепцията за бащинството, както и на отговорността на бащите в случай на развод. От тази гледна точка би било полезно да се обобщят най-добрите практики на предприятията, които създават организация на работа адаптирана към родителските отговорности. Социалната отговорност на предприятията обхваща и мерките, насочени към постигане на добър баланс между работата и семейния живот. Именно в рамките на предприятието те се прилагат конкретно. Интересна би била идеята да се въведе отличие за предприятията „приятели“ на семействата, какъвто е случаят в Испания, където инициативата се провежда с подкрепата на Министерство на здравеопазването и социалната дейност¹¹.
- 7.6 В предходно становище¹² Комитетът беше предложил „предприемането на инициативи, които да позволяват бабите и дядовците и други близки членове на семейството да се грижат за децата, ако работещите родители също желаят това и то е в интерес на детето“. В тази връзка следва да припомним, че ЕИСК вече е възприел принципа, съгласно който „всеки трябва да може (...) да разполага с достатъчно на брой години кредит „време“ за своите семейни (...) дейности (...). Би трябвало да се направи възможен изборът за по-късно пенсиониране, в случай че лицето предпочита да вземе години кредит „време“ (финансирано като при пенсиониране) по време на активния си живот¹³. По този начин, ако работата навън бъде частично или временно прекъсната, доходът няма да пострада извънредно много. Следва да се направи точна икономическа сметка, по-конкретно, за да се определят икономии, направени в областта на колективните системи за отглеждане на деца, за да може времето, отделено за отглеждане на децата, да бъде взето предвид при изчисляване на размера на пенсиите. Важно е също така да се гарантират правата на бабите и дядовците спрямо техните внуци.

---

10 Становище на ЕИСК относно „Семейство и демографско развитие“, ОВ С 161 от 13.07.07, стр. 66, параграф 8.11.

11 http://www.en.aenor.es/aenor/certificacion/resp_social/resp_efr.asp.

12 Становище на ЕИСК относно „Насърчаване подобряването на безопасността и здравето по време на работа на бременни работнички и на работнички родилки или кърмачки“, ОВ С77/102 от 17.11.2009 г., параграф 1.12

13 Становище на ЕИСК относно „Равенство между половете, икономически растеж и равнище на заетост“, ОВ С318/15 от 23.12.2009 г., параграф 4.2.6.2.

7.7 Провеждането на проучвания относно стремежите на младите хора, относно промените, свързани с по-голямата мобилност на семействата, относно връзката между достъпа на младите хора до жилища и решението да създадат семейство или въздействието на нови форми на семейства върху раждаемостта би позволило изготвянето на семейни политики, съответстващи на потребностите. Подобни проучвания са полезни, тъй като дават възможност да бъдат определени очакванията на семействата, което е един от ключовите елементи на водените политики.

8. **Каква може да бъде ролята на Европейският съюз?**

8.1 Семейните политики не са от компетентността на Европейския съюз. Впрочем съгласно член 9 от Хартата за основните права семейното право се урежда от националното законодателство. Въпреки това, ЕС може да създава законодателни инструменти в области, които се отнасят до съвместяване на семейния и професионалния живот, както и социалните партньори да договарят споразумения, които да стават директиви. Свидетели на това бяхме с родителския отпуск и при обсъждането на продължителността на отпуска по майчинство. ЕС може също да създава законодателство в областта на равните професионални възможности между мъжете и жените, една от съставните части на всяка семейна политика, както и в областта на закрилата и развитието на децата, въз основа на неотдавнашната програма на Европейската комисия относно правата на децата¹⁴.

8.2 Стратегията „Европа 2020“ поставя цел за заетост за мъжете и жените, която не може да бъде постигната, освен ако не бъде съчетана със семейна политика, даваща възможност на мъжете и жените да отглеждат колкото деца желаят, като същевременно работят, какъвто не е случаят днес в повечето страни на Европейския съюз.

8.3 Европейският съюз може също да играе полезна роля във връзка с информацията относно демографското положение и развитие във всякакъв географски мащаб, оценката на политиките в подкрепа на семействата, независимо дали се отнася за държавни политики или за семейни политики, прилагани от местните власти, и обмена на добри практики между държавите-членки.

8.4 Европейското сдружение за семейството, лансирано по време на последното германско председателство, предвиждаше създаването на обсерватория, която така и не беше реализирана.

---

¹⁴ COM(2011)60 окончателен.

8.5 Днес редица инициативи и свързаното с тях финансиране се осъществяват под ръководството на Европейския съюз:

- групата на експертите по демографските въпроси;
- европейския форум за демографията;
- работните групи за най-добри практики;
- мрежата за семейните политики;
- интернет портала на Европейското сдружение за семейството;
- регионални семинари.

Общото финансиране на тези дейности възлиза на приблизително 500 000 евро, към което се добавя изследователският проект FAMILY PLATFORM, който е към края си, други изследователски проекти, които, занимавайки се с демографски въпроси, разглеждат и въпроси, свързани със семейството, и базата данни на ОИСП за семейството.

8.6 Препоръчително би било да се интегрират по-добре всички тези инициативи и да се поставят под ръководството, или най-малко да бъдат координирани от орган, натоварен с разработване на обща политика и определяне на областите за действие и проучване. Тъй като моментът не е подходящ за създаването на нови независими органи в Европейския съюз, ролята на ръководител и координатор в политически и управленски аспект би могла да бъде възложена на Европейската комисия, чрез Европейското сдружение за семейството, а от научен - на Eurofound, която като тристранна агенция на Европейския съюз, би била напълно подходяща за целта. Истинска база данни би могла да бъде предоставена на разположение на държавите-членки благодарение на добрата координация на всички инициативи вече предприети в Европейския съюз. Освен това Европейското сдружение за семейството следва да развие контакти и сътрудничество със структурите и дейностите от отворения метод на социална координация, по който в момента се провежда обсъждане между Европейската комисия и заинтересованите страни.

8.7 Европейският социален фонд и Фондът за регионално развитие вече дадоха своя принос за прилагането на мерките от областта на семейните политики в някои държави-членки. Следва да се помисли как да се развие този вид участие. Семейната политика трябва също така да бъде част от платформата за борба с бедността.

- 8.8 В същия дух следва да се предвиди в програмата за научни изследвания¹⁵ и иновации финансиране за демографски изследвания и проучвания, но и за социологията, антропологията и философията, които също разглеждат въпроси, свързани със семейството. Следва също така да се извършват проучвания за ефективността и въздействието на политиките, прилагани в подкрепа на семействата. Във връзка с това е препоръчително активността на FAMILY PLATFORM да не спира, а дори напротив - да се превърне в постоянна, каквото е желанието на всички заинтересовани страни и сдружения, ангажирани в областта на семейството.
- 8.9 Асоциациите, представляващи семействата, следва да бъдат по-ефективно приобщени към изготвянето на семейните политики или политиките, които оказват влияние върху семейството, както на равнище Европейски съюз, така и в държавите-членки.
- 8.10 Всички европейци са били или са членове на дадено семейство, независимо от съдбата или историята на това семейство и независимо от общата тенденция на семействата през последните десетилетия. Никой не се ражда във вакуум и всички проучвания на мнението показват, че семейните ценности са все още сред онези, които са начелов списъка с основните ценности за европейските граждани. Много от политиките, за които решенията се вземат на европейско равнище, имат пряко отражение върху живота на семействата (свободно движение на хора, заетост и социална защита, опазването на околната среда и защита на потребителите, определяне на ДДС върху стоките за най-ранна детска възраст¹⁶, медийна политика или образователни програми или културни или социални програми).
- 8.11 Затова ЕИСК препоръчва семейният аспект да бъде включен във всички европейски политики, по-конкретно при извършване на оценки на въздействието, които вече са необходими за цялото европейското законодателство¹⁷, и включен във всички оценки на съществуващите политики в перспективата на тяхното преразглеждане. В Испания формирането на цената на водата предвиждаше цена за кубически метър, която да нараства при по-високо потребление, с цел намаляване използването на този ценен ресурс. Този механизъм обаче се оказва много неизгоден за многодетните семейства, тъй като петчленно семейство консумира „механично“ повече вода от един неженен или от домакинство без деца. В резултат на подаден иск, тази система на ценообразуване беше изоставена¹⁸. Затова би било препоръчително на европейско равнище да се провежда систематично анализ на въздействието на законодателството върху живота на семействата, за да се избегнат възможни порочни неблагоприятни последици за семействата.

---

15 Становище на ЕИСК относно „Семейство и демографско развитие“, ОВ С 161 от 13.07.07, стр. 66, параграф 4.5.

16 В тази връзка Комитетът е застъпил позицията за намаляване на ДДС, по-конкретно за памперсите за бебета. Становище на ЕИСК относно „Укрепване на връзките между поколенията“, ОВ С 120 от 16.05.2008 г., стр. 66, параграф 4.7.

17 Становище на ЕИСК относно „Укрепване на връзките между поколенията“, ОВ С 120 от 16.05.2008 г., стр. 66, параграф 4.8.

18 <http://sentencias.juridicas.com/docs/00285332.html>.

- 8.12 Освен това следва да се подчертае значението на обвързаността на регионалните политики, политиките за инвестиции и обучение, за жилищно настаняване и заетост за превръщането на една или друга държава или на един или други регион в привлекателно място за семействата и младите хора, дори извън семейните политики *stricto sensu* и възможността да допринесат за постигане на общ демографски динамизъм.
- 8.13 Комитетът подкрепя твърдо идеята за превръщане на 2014 г. в Европейска година на семействата и честване на двадесетата годишнина на Международната година на семейството на ООН. Бъдещето на обществата е в бъдещите поколения, а те се раждат в семействата. В заключение следва да се подчертае, че съществува определящ фактор при вземане на решението за създаване на семейство: надеждата за по-добро бъдеще. Правителствата са отговорни за надеждата на народите, които управляват. Това е величието и тежестта на тяхната мисия.

Брюксел, 4 май 2011 г.

Председател
на
Европейския икономически и социален
комитет

Staffan Nilsson
